

Список використаних джерел

1. Барліт А.Ю., Барліт О.О. Форми і методи подолання (мінімізації) соціально-педагогічної та психологічної проблеми булінгу в освітньому середовищі. *Горизонти освіти*. 2012. № 2. С. 44–46.
2. Бэрон Р. Ричардсон Д. Агрессия. Санкт-Петербург: Питер. 1998. 352 с.
3. Булінг та кібербулінг у підлітковому середовищі. Статистичні дані щодо булінгу серед підлітків України. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/bullying-cyberbylling-teens-Ukraine>.
4. Запобігання та протидія проявам насильства: діяльність закладів освіти. Навчально-методичний посібник / Андрєєнкова В.Л., Байдик В.В., Войцях Т.В., Калашник О.А. та ін. Київ: ФОП Нічога С.О. 2020. 196 с.
5. Шкільний булінг як соціально-психологічний феномен. Освітній портал «На урок». URL: <https://naurok.com.ua/shkilniy-buling-yak-socialno-psihologichniy-fenomen-197975.html>.

Політова Анна Сергіївна,

кандидат юридичних наук, доцент

РОЗБЕЩЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ У ПРОЄКТІ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

1. Слід відзначити, що за даними Ради Європи кожна п'ята дитина в Україні страждає від сексуального насильства та експлуатації. Серед факторів, що впливають на таке становище можна виокремити занепад суспільної моралі, зростання домашнього насильства, погіршення психічного здоров'я і деформація сексуальних орієнтацій певної частини дорослого населення. Зазначені фактори суттєво впливають на утворення та існування у громадському суспільстві такого явища як розбещення неповнолітніх, що ігнорувалося та як кримінальне правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи має високу латентність.

Наголосимо, що широкий розголос численних фактів розпусних дій проти дітей, великий суспільний резонанс і підвищена увага міжнародної спільноти змусили державу визнати проблему розбещення неповнолітніх [1, с. 4]. Чому ця проблема зацікавила міжнародну спільноту? Напевно тому, як відзначає О.О. Світличний, що однією обставиною, яка розкриває суспільну небезпеку розбещення неповнолітніх, є те, що ці

злочини торкаються інтимності, певної таємності для широкого кола оточуючих людей, у тому числі й близьких родичів, статевої сторони життя неповнолітньої особи. Сором'язливість, таємничість статевого питання певною мірою лягає й на дорослих осіб, насамперед батьків та матерів дітей [2, с. 140].

Але комплексність цієї проблеми щодо розбещення неповнолітніх, на нашу думку, буде у випадку поєднання поглядів О.О. Світличного і А.О. Джужи. Адже А.О. Джужа відзначає, що особи, які в дитинстві зазнали жорстокого ставлення та сексуального насильства, підсвідомо прагнуть відтворити такий життєвий досвід у дорослому житті, оскільки не знають іншої моделі поведінки. Наслідками насильства є схильність до наслідування, тобто адитивної, девіантної, делінквентної та асоціальної поведінки [3, с. 180].

Що ж стосується судової практики призначення покарання за ст. 156 КК України, то як відзначають деякі дослідники, то обмеження волі як основне покарання особі, яка була визнана винною у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 156 КК, застосовувалося у 17,6%. При цьому строк обмеження волі у 62,4 % не перевищував 1,5-2 роки, а застосування ст. 75 КК у вигляді звільнення від відбування покарання з випробуванням та іспитовим строком до трьох років загалом робить покарання засудженого «міфічним фантомом» [4, с. 262–263].

2. У чинному КК України ст. 156 у ч. 1 передбачає відповідальність за вчинення розпусних дій щодо особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку, а ч. 2 – ті самі дії, вчинені щодо малолітньої особи або вчинені членами сім'ї чи близькими родичами, особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього.

У п. 17 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 № 5 «Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи» зазначено, що розпусні дії, відповідальність за які передбачено статтею 156 КК, повинні мати сексуальний характер і можуть бути у виді фізичних дій або інтелектуального розбещення. Такі дії спрямовані на задоволення винною особою статевої пристрасті або на збудження у неповнолітньої особи статевого інстинкту [5].

Об'єктивна стороною кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 156 КК України не викликає складнощів, оскільки вона складається із фізичних та інтелектуальних розпусних дій. Під фізичними розпусними діями слід розуміти

оголення статевих органів винної чи потерпілої особи, непристойні доторкання до статевих органів, які викликають статеві збудження, навчання статевим збоченням, імітація статевого акту, схиляння або примушування потерпілих до вчинення певних сексуальних дій між собою, вчинення статевих зносин, акту онанізму у присутності потерпілої особи тощо. Інтелектуальними розпусними діями є, зокрема, ознайомлення потерпілої особи із порнографічними зображеннями, відеофільмами, цинічні розмови з нею на сексуальні теми тощо [5].

3. Розділ 4.5. Злочини проти статевої свободи, статевої недоторканості та статевої моральності Книги 4. Злочини проти прав людини Особливої частини Проекту КК України, передбачає такі норми: ст. 4.5.2. Згвалтування; ст. 4.5.3. Дії сексуального характеру, не пов'язані з сексуальним проникненням; ст. 4.5.4. Дії сексуального характеру з особою віком від 14 до 16 років; ст. 4.5.5. Сутенерські та інші дії, пов'язані з дитячою проституцією; ст. 4.5.6. Сексуальне примушування; ст. 4.5.7. Розбещення особи віком до 16 років.

Щодо ст. 4.5.7. Розбещення особи віком до 16 років, то відповідно до Проекту вона передбачатиме кримінальну відповідальність у випадку, коли повнолітня особа, яка схилила особу віком до 16 років до:

- а) спостереження за діями сексуального характеру або
- б) перегляду продукції порнографічного характеру [6].

У ст. 1. Визначення термінів Закону України від 20.11.2003 р. № 1296-IV «Про захист суспільної моралі» під продукцією порнографічного характеру розуміють будь-які матеріальні об'єкти, предмети, друкована, аудіо-, відеопродукція, в тому числі реклама, повідомлення та матеріали, продукція засобів масової інформації, електронних засобів масової інформації, змістом яких є детальне зображення анатомічних чи фізіологічних деталей сексуальних дій чи які містять інформацію порнографічного характеру [7].

Аналізуючи етимологічне походження слів «спостерігати» та «переглядати», ми відзначаємо, що «спостерігати» – це дивлячись, помічати кого-, що-небудь, звертати увагу на когось, щось; а «переглядати» – це оглядати все, багато чого-небудь або всіх, багатьох; дивитися на що-небудь, читати щось і т. ін. з метою перевірки, вивчення або знайомств; розглядати, оглядати щось або все, багато чого-небудь ще раз, повторно [8, с. 151; 9, с. 580].

Таке тлумачення дає підстави вважати, що термінологія, яка використовується членами робочої групи з питань розвитку

кримінального права з одного боку – відповідає сутності протиправного діяння, а з іншого – створює доволі широке розуміння продукції порнографічного характеру. Окрім того, за чинним КК України, використання в ході вчинення розпусних дій творів, зображень або інших предметів порнографічного характеру кваліфікується за сукупністю кримінальних правопорушень, передбачених відповідними частинами статті 156 і статті 301 КК, а у Проекті КК відсутній повний перелік злочинів проти суспільної моральності.

Список використаних джерел

1. Кулик К. Д. Кримінологічна характеристика та запобігання розбещенню неповнолітніх в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2017. 231 с.

2. Світличний О.О. Обставини, що визначають суспільну небезпеку розбещення неповнолітніх. *Публічне право*. 2017. № 2 (26). С. 138–146.

3. Джужа А.О. Віктимологічне запобігання сексуальному насильству щодо дитини. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2016. № 4 (101). С. 179–188.

4. Світличний О.О., Хряпінський П.В. Кримінальна відповідальність за розбещення неповнолітніх : монографія. Дніпропетровськ : НГУ Літограф, 2014. 265 с.

5. Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-08#Text>.

6. Проект Кримінального кодексу України. Станом на 29.03.2021. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2021/03/30/kontrolnyj-proekt-kk-29-03-2021-1.pdf>.

7. Про захист суспільної моралі: Закон України від 20.11.2003 р. № 1296-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1296-15#Text>.

8. Словник української мови: в 11 томах / Вихованець І.Р., Градова В.П., Демчик Г.Н., Дідківська Г.Г. та інші.; За ред. Назарова І.С., Петровська О.П., Скрипник Л.Г., Юрчук Л.А. Київ: наукова думка, 1978. Т.9. URL: <http://sum.in.ua/s/sposterighaty>.

9. Словник української мови: в 11 томах / Білоштан А.П., Градова В.П., Демчик Г.Н., Дідківська Г.Г. та інші.; За ред. Лагутіна А.В., Ленець К.В. Київ: наукова думка, 1975. Т. 6. URL: <http://sum.in.ua/p/6/151/2>.